

bombardementen', aldus de kampleidster, 'was Jamadji daar waar geholpen moest worden, zonder gevaar voor eigen leven te achten.'¹

Opmerkelijk was het dat deze Japanse kampcommandant de geïnterneerden in veel opzichten terwille was. Zeker, zij moesten zich conform de Japanse voorschriften dagelijks opstellen om geteld te worden waarop dan nog een buiging diende te volgen, maar Jamadji gedoogde dat die buiging niet gemaakt werd in de richting van het keizerlijk paleis te Tokio maar in die van Nederland en van Londen, waar koningin Wilhelmina werkzaam was. Nadat eerst slechts clandestiene lessen mogelijk waren geweest, aanvaardde hij dat er, zo goed en kwaad als het ging, fröbel-, lager en hbs-onderwijs gegeven werd. In de kerkloods mocht boven het podium het Nederlandse wapen hangen, geflankeerd door getekende portretten van de koningin en Willem de Zwijger, het ene gedrapeerd met het rood-wit-blauw, het andere met een oranje vlag. Op Koninginnedag mochten coupletten van het Wilhelmus voorgedragen worden en godsdienstoefeningen konden elke zondag gehouden worden. Op hoogtijdagen trad dan soms een koor op – het kamp had er twee: een algemeen koor en een koor dat uit nonnen bestond. Na enige tijd woonden er drie mannen in het kamp: een arts, een van Ambon afkomstige predikant (die in Kampili mocht blijven omdat zijn vrouw ernstig ziek was) en een jeugdleider die met een groep jongens uit het mannen-interneringskamp op Zuidwest-Celebes was gearriveerd – Jamadji willigde het verzoek van de nonnen in dat er een priester kwam (de jeugdleider moest toen verdwijnen). De commandant 'deed', aldus de kampleidster, 'werkelijk moeite om onze godsdienstige opvattingen niet te krenken en niet te raken aan gewoonten of gebruiken in verband met onze geloofsovertuiging'.² Bovendien droeg hij er persoonlijk begin '45 toe bij dat in het kamp geïnterneerde meisjes niet naar Makassar moesten gaan om aan Japanse officieren prostitutiediensten te bewijzen – aan zijn superieuren gaf hij bij die gelegenheid een argument door dat een der geïnterneerden hem aan de hand had gedaan: de Japanse keizer zou zo iets nooit goedvinden, en dat argument werd door de commandant van de Japanse vloot in de Grote Oost aanvaard.

Zo bevorderde een correct optredende Japanner dat een kamp in stand bardement dat twee dagen na het eerste plaatsvond, werd op een veld binnen het complex een Nederlandse vlag neergelegd en met kalk in grote letters '*Dutch women*' geschreven. De bombardementen leidden er toe dat een tijdlang een tevoren ingericht 'noodkamp' werd betrokken, hetgeen uiteraard met grote moeilijkheden gepaard ging.

¹ 'Rapporten over Kampili', p. 6. ² A.v., p. 40.